

Csizmazia Istvánné

**Enying község településszerkezetének
a fejlődése**

VAS GERE BEN
VÁROSI KÖNYVTÁR

1934.

ENYING község település- szerkezetének fejlődése

Enying község fejlődéstörténetét meghatározták az ország és népének történelmi eseményei. Átélt nagy történelmi viharokat, társadalmi változásokat, a honalapítástól a ma történetéig. A történelmi események döntően hatottak a község szerkezetének kialakulására, további fejlődésére. Kezdődött a település története a pusztaszeri törvényhozó gyűlés idejével, amikor is Enying és környékének területe a fejedelmi törzsi birtokává vált. A környék központi fekvése alkalmassá tette, hogy a fejedelem a Duna-medence peremvidékeit is ezen környékről kormányozza, nyájai pedig jó legelőt találtak rajta.

Ezekben az időkben a magyarság szívesen választotta állandó településül a nádasokkal és vizekkel körülvett helyeket. Ezek a helyek védelmet nyújtottak külső támadás ellen.

Enying község a mezőföldre jellegzetes észak-nyugat, dél-kelet irányu, három dombvonulaton terül el. Maga a település a középső dombvonulaton fekszik nagyobb részben. A település kialakulása idején ezt a középső dombvonulatot patkó alakban nádasok, vizes, mocsaras részek szegélyezték. Nyugaton a később keletkezett Csikgát vizes területe, a Katonarét, keletről a Völgyalja/Buhinvölgy/vonalán végződött kb. a mai Hoka-majornál. A keleti szélső dombvonulaton a mai Budai Nagy Antal utca alakult ki. A nyugati dombvonulaton az Öreghegy-szőlőhegy. Nyugaton a három dombvonulat mellett még egy negyedik magaslat is húzódik, ennek teteje több kilométer szélességű síkság, mely a volt Nagykustyán és Jóremény pusztánál meredeken ereszkedik a Sió partjára. A község földrajzi határai: Északról a 70-es ut, keleten Attila-pusztánál vezető meszes ut, délen: Ohodos puszta, nyugaton: a Sió völgye. A község területéhez három elpusztult falu helye tartozik: Hódos, Kustyán és Páta.

Enyingről legkorábbi adataink 1138. évből valók, melyek szerint következtetni lehet arra, hogy már ebben az időben bizonyos fejlettséggel bíró település volt. Erre utal az a "Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához" /1000-1526-ig/, Lederer Emma szerkesztésében, /egyetemi tankönyv/, mely szöveggönyv II. részében oklevelek szerepelnek. Ebben 1138. szept. 3. keltezéssel II. Béla király összeírta a dömösi prépostság birtokait és szolgáncseit. A faluk felsorolásánál a mesteremberok neveit említi.

Itt szerepel a kenyérsütők neveinél "Enying faluban/Veszprém megye/"az e Syotlen kenyérsütő neve:Casmer.Kolt Fohórvárott szept.5-án.Forrás:az eredeti oklevél és arra utalások.

Bizonyított tény tehát az,hogy ekkor Enying faluban már mezőgazdasággal is foglalkozó lakosság élt.

Nevének alakulása idők folyamán: 1234-1270:praedium Enyg / Csánki III.229./

1463: Enyegh

1573: Venyng

A név alapja az ófrancia Enygeus személynév,mely a XII. században a lovagkor divatjával került hozzánk.

1234-70 között szerepel az oklevelekben /Árpád-kori Uj Okmánytár II.21./Kustyán,ekkor még Costan/Kostán/néven,mely bár latinosan írott,mégis ómagyar névből származik,és idők folyamán neve többször módosult.Például:Gustan.

A tatárjárás,mely dulásaival Mezőföld falvait elnéptelenítette,nem kímélte Enying,Kustyán,Páta,Hódos falvakat sem. A tatárok kitakarodása után az elbujdosott lakosság lassan visszaszivárgott.Enyingre települt -félve az újabb tatár támadásoktól- Kustyán,Páta,Hódos megmaradt népessége is.Enying természetű viszonyainál fogva mocsaras,nádasokkal körülvett terület lévén,nagyobb védelmet nyújtott,mint a magaslatokra épült Kustyán,Hodos,Páta.Az 1384.évben magánosok adományaként a veszprémi püspök Enying birtokosa/Csánki III.291./ Az 1400-as évek elején az Arácsi család birtokolja Enyinget 1423-ig,majd Enying-i részüket Vityai László és marosi Nemes Mihálynak adják el.1433-ban Hodos,Páta részeit ugyancsak neknek.Forrás:Kismartoni levéltár 45.F.20 és 109,1433-ra ugyanott:47-A:4;45.F.111.és 112.

Az 1435.évben Kustyánt Arany János:Rozgonyiné c.balladájának hőse:Rozgonyi Istvánné Szentgyörgyi Cecilia kapta királyi adományként.Az 1444.évben a Batthyány és az Anyos család osztozott rajta./Anyos Fál költő ősei.//Csánki III.240./

A XV.században Enyinget királyi adományként a Török család birtokolja.Először Török Ambrus királyi udvarnok,majd fia,Imre követi a birtoklásban,ő már előnevét,az "enyingi"-t használta.Fia volt a híres enyingi Török Bálint nádorfohérvári bán,kit vára feladásáért 1521-ben javaitól megfosztottak és száműzték.Kastélyukat felváltva fortalitiumnak,castellumnak,kuriának nevezik.A Török család építtette Enyingen.Jobbágyaikra 1488-ban

18 forint rovásadót vetettek ki. Ugyanezen időben Kustyánban 3 forint rovásadót fizettek a jobbágyok. /Veszprém megye helytört. lex. 181./ Ekkor Enying már nagyobb település volt, viszont Kustyán a XVI. század első felében elpusztásodott, 1536-ban a dikátorok már elhagyott falunak írják, többé nem is néposodott be, illetve állandó lakói nem voltak. Régi templomának falronjai még 1755-ben is feltűnően láthatók voltak.

A Batthyány család II. L. jostól kapta Enyinget adományba, és birtokolta a teljes jobbágyfelszabadításig, a történelem okozta megszakítással. Enying vált a Török család sármelléki javainak az ún. "Sármelléki tartomány"-nak központjává, melyet róla enyingi uradalomnak neveznek a XVIII. századtól. Az 1541. évben Batthyány Ferenc birtoka Enying. /Batthyány cs. Körmendi l. t. Acta Antiqua Alm. 3. lnd. 4. nr. 15. Enying 1541./

Török Balint fiának, Ferencnek Pápán 1562-ben kelt leveléből tudjuk, hogy Enying ebben az időben török végvár volt "helyőrsége", a távolabbi harcokban is résztvett. /Pápa 15 die Apr. 1562. Franciskus Thörek de Ennyng/. A török ostrom alatt 1564-ben a falu leégott, csupán két porta maradt épen, ezen kívül három sebellőz lakja még ekkor a falut. A végek övezetében lévő falu kicsiny fölvára nem volt elég erős és nagy ahhoz, hogy a lakosságot veszedelen esetén befogadja és megvédje. A török közigazgatás szerint Enying a simontornyai szandzsáksághoz tartozik. A végvári harcok változatos eseményei időnként azt eredményezték, hogy a hódoltsági terület ismét királyi fennhatóság alá került. Ennek a mozgalmas időszaknak emlékeit őrzik még ma is az egykori vár körletében található nevek: Vár utca, Bástya utca, Katonaréti, stb. Maga a vár onadékaiban sem él, csupán az ún. bástya egy kis részét tekintik a régi várfal onadékaának. A vár a jelenlegi református templom területét is magába foglalta. Mocsaras terület vette körül, csak déli irányból lehetett megközelíteni. Kévs szájhagyomány él a török időkkel kapcsolatosan. Ezek egyike szerint a várból rejték ut vezetett déli irányba Leshegy felé. Leshegy mocsaras nádasokkal körülvett, földszáncal megerősített magasabb terület, "Leshely"-nek is nevezték. A Fő utca vonalán történt építkezések során a föld alatti rejtékut nyomaira itt-ott ráakadtak. Érdekes jelenség, hogy nagyobb esőzések után a föld jelentős mélységben lesüllyed. Jelen sorok írója is látott nem egy ilyen jelenséget a Fő utca és a jelenlegi Vas Gereben utca vonalán. A hagyomány szerint a volt pácstornház alatt, mely egy mély völgygyűrűből emelkedett ki, pince volt. A rejtékutnak ez lehetett a kiinduló pontja.

A legenda valóságát bizonyítja, hogy a Vár utca 10. szám alatti építkezés alkalmával az új épület aljzatának ásásakor akadtak egy hatalmas kőregre. Itt találtak egy török időből származó agyacsövet, szötyökkel együtt. /A veszprémi múzeumban van.

A falu hatvan tollkőnek fele lakatlan 1685-ben. Az 1688. évben, amikor Enying és környéke végleg felszabadult a török uralom alól, csak öt jobbágy család tartózkodik benne. A falu 1696-ban Babocsay Ferenc birtoka. Ebből a korból fennmaradt a jobbágyok névsora, ma már csak néhány családnév azonosítható. /Nagy, Kovács, Főth, Ősek, -na: Ősekis, Farga, Horló, Máthó, Megyeri, Tör k. /A Rákóczi szabadságharc idején a község parasztjai is csatlakoztak a Rákóczi felszabadítást hozó csapataihoz. A község ekkori földesura, Babocsay Ferenc 1705-ben a fejedelem hátsóháza tért. Ebből az időből származik két menlevél. Az egyik menlevelet II. Rákóczi Ferenc adta ki, mely védelmébe veszi a falut, a kurucoknak megtiltja, hogy bárkihez bántsanak a községben, megtiltotta a sarcolást. Ez a menlevél a második világháború alatt elveszett, eddig a református parochiában őrizték. A másik menlevelet Bercsényi Lászlós Márkovics adta ki 1706-ban, veszprémi keltezésrel, mely Enying népet szintén a kurucok partfogásába ajánlja. Ez a menlevél jelenleg a veszprémi levéltár birtokában van. Az 1700-es év elején Rabutin tábornagy megszállta a kurucok által előre kiürített helységeket, így Enyingot is, seregének bal szárnya itt állomásozott. A kuruc könnyű lovaság rajtaütéseitől megviselt csapatával visszavonult Jepsény, Kajár, Csajág, Kenese felé, előbb azonban korábbi állomásait, a lakóktól üresen hagyott mezőföldi falvakkal együtt bosszújában kegyetlenül elhamvasztotta. Forrás: Kály Kálmán: Dunántúli hadjárata, 1707-ben. Megjelent a Századok c. folyóirat 1879. és 1880. évfolyamaiban. Enying földesura, Babocsay Ferenc kuructábornok 1710-ben Románynál hősi halált halt. Csak az 1720-as évektől lehet számítani békésabb fejlődésre. Az 1700-as évek második felében Enying visszakerült a Batthyányak birtokába. A Batthyányak földesurasága alatt szépen fejlődött a falu. A lakosság fő foglalkozása ebben az időben az állattenyésztés, legelő szinte korlátlan mennyiségben van, részben a helység határában és az azt körülvevő elpusztult helységeket határában. /Szentmikályfa, Páta, Husztyán. / Jobbágyi postafüldváltis földiek nem voltak, mindenki ott és a nyit számbott, vetett, ahol és amennyit akart és megtudott művelni. /Veszprémi Helyt. Lex. 3. Enying 131.1. /

Az elpusztult házakat újjáépítették és a mai Enying gerincvonalában alakult ki a sárt település, a vár területéről kiindulva.

Kustyán faluhelyet ebben az időben a Fejér megyei Polgárdi, szintén Batthyány-birtok lakói használták, mint azt az előbbieken említettük, a XVI. században elpusztásodott Kustyánt mindig más-más a földesur birtokához tartozó községek népesítették be, és ott gazdálkodtak. A XVIII. században Mezőkomárom és Enying éli ezt a faluhelyet, majd két részre válik, 1962-ben a nagykustyáni részt Enying, a kiskustyáni részt Balatonszabadi külterületi lakott helye lett. /Veszprémi Helytört. Lex. 236./ A XVIII. századtól enyingi uradalomnak nevezett terület birtokigazgatását a -későbbi időkben- a XIX. század elején szervezték meg. Hozzá tartozott Fejérből Battyán és Polgárdi, sonogyból: Hidvég, Veszprémből: Mezőkomárom és ezek nagyszámu pusztái. /Veszprém megye Helytört. Lex. 131. l. Enying./ Bár uradalmi központ volt Enying már a XVIII. században, falujeilegét nem vetkőzte le, erre irányuló kísérlettel sem találkoztunk. Vas Gereben így ír Enyingről a "Nagy idők, nagy emberek" című regényében "Egy magyar földesur 1794-ben" című fejezetében: "En már csak az édesapám emlékezetével érek el ezé időkig, midőn a dunántúli mezőföldön néhány száz ház csak egymásnak oltalt, szemközt és hátatfordítva egészíti ki azt a falut, melyet most Enying mezővárosának ismer az utazó, ... keressük meg a legelső nyomot, mely ezt a sok rendetlen viskót rendezte beállította... áldjuk meg emlékét annak, ki az ágat vékony korában érettünk dugta le. 1794-ik esztendőben egész Enyingen nem volt két jobbágyház, mely egy egymás mellé fért volna, hogy az egyik kilebb, /sic. !/ másik belebb ne kíváncsoznék." ... Vagy: A Dixi című regényben így: "Enying akkoriban valóságos kőszek volt, széthányt házai sehol sen álltak rendben. Ezen segitendő a fő utca vonalát a mérnökkel kijegyeste, s tudva, hogy a jobbágyokat nehéz lesz ujitásra venni, hosszu türelommel ezt lassankint eszközölte." Mindkét idézetben arról van szó, hogy herceg Batthyány Lajos, az akkori földesur, aki sokat utazott külföldön, maga is fejlett izlésű volt, és ami szépet, jót látott, tapasztalt, azt saját birtokán is megpróbálta megvalósítani. Enyingen a fő utca nagyobb arányu rendezését hajtott végre, megszüntette a zezugos kanyarulatokat, és ő maga jelölte meg a széles utca irányát. Amelyik ház utca esett, náshol segitette annak felépítését. Az ő segítségével épült fel a református templom 1789-1792 közt, az építőanyagot adta teljes mértékben hozzá. Monlokzati, ujabban fedett toronnyal, jobb oldalmonlokzattal ujabb toldalókrésszel.

Az uradalmi épületet, mely a kastély mellett áll, még a XVIII. század végén építették. Arkádós, később beüvegezett az udvari oldalon. A mai ma is jó állapotban van. Új tetővel és a homlokzatán változtatással a régi rácsos ablakokat kicserélték. Emlékjellegű épület, jelenleg Szabadság tér 2. számú épület.

Ugyancsak a Batthyányak építették 1810. körül a klasszicista stílusú kastélyt, ma Szabadság tér 1. számú épület, mely hat-három-hat tengelyes, háromszögű orozatos középrésszel, két hátranyúló szárnya fölszintés. Az 1963. évben újjáépítették, mivel a II. világháború folyamán romossá vált. Udvar felől mintegy 3 méterrel szélesítették a középrésszt és végigüvegezték, ma rendelőintézet. Történeti érdekessége, hogy a budapesti svéd követség segítségével a II. világháború végén, Énying felszabadításának idején itt talált menedéket az illegalitásban élő Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert professzor.

A nagy építkezések sorát 1840-ben követte a rón.kat.templom építése, melyet herceg Batthyány Fülöp építtetett. A ma műemlék-templom homlokzata előtt a lábazatán hat toscan oszlop áll. Oromzatos építmény. A négy oldalán timpanonos torony, mögötte latin kereszt alaprajzu félköríves kazettás szentély, a szentély mellett oratórium. Tervezte Pischl Vilmos, bécsi építőmester. Építette Vojtha Ferenc ényingi építőmester. Mezőföld egyik legszebb temploma. A megelőző századokban a mai templom és templomkert, valamint a mai Batthyány utca területén kápolna állott, és azt temető vette körül.

A Batthyányak idején mindkét felvezetnek elemi népiskolája volt, mindkét iskolát az illető templom közelében építették.

Az 1848-as szabadságharc küzdelmeiből Énying népe is kivette részét. Országgyűlési képviselője ekkor Bocsor István, aki a pápai kollégium nagyhírű professzora volt, több tudományos és tankönyv szerzője. Bocsor István sok-sok pápai diák lelkében hintette el tanításával az ország függetlenségének elnyeréséért folytatott harc szükségességének eszméjét, és a haladás gondolatát. Rendkívül jelentős volt a bocsori tanításban, hogy olyan két lángelme is merített belőle, mint Petőfi és Jókai. Bocsor István 1807-ben Ényingen született, édesapja később jómódúvá vált jobbágy volt. Szülőháza akkor Belső sornak, ma Petőfi utcának nevezett részre nyult le. Forrás: Balázs Sándor adatai tudós Bocsor c. írásában. Szabad Föld, 1977. június 19. szám.

A szabadságharc leverése után a Batthyány családot megfosztották birtoktól és Énying a Draskovics grófok birtokába került.

A Fejér megyei Földhivatalnál jelen leg őrzött 1860. évben "Anton von Szalnay"névről által szerkesztett térkép a község akkori utcahálózatát részletesen ismerteti. Már az előbbiben említett Fő utca e térképen Nagy utcának nevezett, mai nevén a szent Lajos utca. Észről a gerincutcsról nyílnak mindkét oldalról utak és utcák. Az előző századoknál említettem, hogy a Vár környékében északra kezdődött a girt település kialakulni. A Kutona réttől keletre /ma Malomsortól, mely még akkor nem volt lakott terület/ a gerincvonal folytatásában a Vár utca húzódik. Ennek az utcának eredeti neve is Vár utca volt. Ettől keletre "Gasse F." /ma Lehel utca/ és "Szerdahelyi utca" /ma Török Bálint utca/ és a "Horgas utca" /ma Török Bálint utca folytatása/ által határolt terület már ekkor sűrűn lakott volt. A régi halálhírdetéseinkből megállapítható, hogy községünkben két ízben, 1853. és 1855-ben, mindkét év augusztusában kolerajárvány volt, melynek a község lakói közül sokan áldozatául estek. A "Horgas utcától" keletre a mai református temetővel szemben az ún. "Kolera-temető" terület el. Ma szántóföldi művelt terület. A ma hízáradt "Korotás-patak" volt határa akkor a község belterületének, a mai katolikus temetőig, az akkor Réti dűlőnek nevezett területig. A "Korotás patak" és a "Nagy utca" között helyezkedtek el a már sűrűn lakott utcák. Északra kezdődően délre az alábbiak szerint: "Gasse II.", majd az 1929-es térkép szerint Kiggyó, ma Ady utca. "Gasse I." később Köllfa, ma Zrínyi utca. "Gasse K." később Kerti, ma Vörösmarty utca. "Gasse L.", később Bokréta, ma is Bokréta utca. A mai Kínizsi utcáról nyíló Bokréta utcai szakaszt "Külcsori utcának" nevezték. Ebből nyílt a "Gasse M", később Bokréta, és a "Gasse N.", a mai Jókai utca. Az irányt folytatva a mai Kínizsi utca "Szépék köz", lenn a völgyben "Sárvíz" kutjával. A Kínizsi utca sarkától a Mátyás király utca sarkáig a "Nagy utca" e szakasza beépületlen terület még ekkor. A templom és kertje, valamint a kastély területét Batthyány térnek nevezték. A templomkert mögött már kialakult a "Völgyaljai utca", később Völgy, ma Bartók Béla utca. A Völgyaljai utca felett a dombon a "Gáspárdombi utca", később Király, ma Mátyás király utca. A "Nagy utca" folytatásaként húzódott a Szilasi utca, ma Rákosai utca, egészen az Újtóig. A régi Batthyány tértől délre az "Alsó dűlő" illetve "Églacsai" irányában húzódott a "Lajos-komáromi utca", ma István utca, melynek csak rövid szakasza volt beépítve. A Batthyány tértől indult ki szintén a "Közökomáromi utca" Leshegy irányába. Ezen utcának csupán a keleti oldalá-

nak egy része volt beépített, ma Vas Gereben utca. A Batthyány tértől kiindulva az utca bal oldalán lévő épületben lakott az író Radóvics József, irodalmi nevén: Vas Gereben. Az utca másik oldalán terült el az ún. "Enyingi major", gazdasági épületeivel, eselőlakásokkal, díszparkjával, kertészetével. A Batthyány tér nyugati oldalán a tért uralva állt a kastély. Előtte a téren, az utkanyarulatban -nem éppen esztétikus látványként-építették meg a nagy befogadóképességű terményraktárt. Ezt a terményraktárt az 1960-as évek során lebontották. A "Nagy utca" nyugati oldalán a kastélytól kiindulva a következő utcák nyíltak: A "Gasse A", ma Deák Ferenc utca, a "Gasse B", ma Bocskai utca, a "Gasse C", később Nagykut utca, ma Hunyadi utca. A Bocskai utcából nyílt a "Gasse E", később "Közép utca", ma László király utca. A "Nagy utcából nyílt még a "Gasse D", később Óvoda, jelenleg Bajcsy-Zsilinszky utca, majd a "Bástya"/kezdetől ezen a néven szereplő utca. Mindezen utcák a "Belső sorra" torkollottak, amely utca már akkor beépített volt mindkét oldalán, jómódu parasztság lakta. Ma Petőfi utca, az egyes porták területe a Csikgát vizéig húzódt.

Ezen évtizedekben Enying már mezőváros jelleggel bírt. Járasszékhelye a szomszédos Balatonbuzsok volt 1867.évig. Enying a kiegyezés évében járási székhely rangra emelkedett, ideköltöztek a járási hivatalok és intézmények. Ez a tény Enying további fejlődésére áldásos hatással volt. Ma is döntően mezőgazdasági jellegű községben a XIX. század végén megindult egy bizonyos fokú iparosodás. Megépült 1880-ban a Veszprém-dombóvári vasútvonal állomásépületével. A század végén volt már postája és táviróhivatala a községnek, /ma Szabadság tér 3.sz./Takarékpénztára, mely 1899-ben épület, ma Kossuth Lajos u.43.szón alatt az ÖFP.helyi kirendeltsége. Ezekben az években épült tovább a Ráóczi utca. Fejlődött ki a Malomsor, ma Dózsa György utca.

A XX. század elején a fellendülés folytatódik, 1912-ben felépítették a községházát, jelenleg is a nagyközségi tanács épülete. A huszas években a vasútállomás mellett megépült a Trans-Danubia r.t. tulajdonát képező gőzmalom, ma is híres, jó lisztminőségét

illetően,termékeit Európa legtávolabbi országaiba,sőt még Egyiptomba is szállították,valamint az Egyesült Államokba is.

az első világháború után az 1920.évi XXXVI.t.c./Nagyatádya föle földreform/ adott további lendületet a község fejlődésének. Házzal nem rendelkező szegényparasztoakat, kisiparosokat,volt csekélyeket,a pusztákról a községbe költözötteket juttatott ott ingyen,vagy hosszú lejáratu,csekélyobb összegű vételár ellenében házhelyhez./Megváltási ár./Ezek területe átlagosan 600 négyszögöl volt.amikor alakult ki a község "Újfalunak"nevezett része,nagy területen.Ezen a részen létesült 2 katasztrális hold területen a sportpálya is.

A Rakoczi és István utcák közötti tömbben alakult ki a juttatások során a Plénia,Arpádutcák,a Nagyatádi utca északi része,a Malomutca,Vasút utca.A vasúttal párhuzamosan még két kis utca létesült ekkor:az Erzsébet és a Kölesey utcák.

Az István és a Vas Gereben utca közötti tömbben ugyanekkor a ma Bocskor,Nagyatádi utca nyugati szakasza,a Berzsonyi,Bethlen Gábor,Attila,Széchenyi utcák.Ezeknek az utcáknak a teljes beépítése hosszabb időt vett igénybe.A Vas Gereben utca nyugati oldala is földreformos juttatás tárgyát képezte,és ugyanezen időkben épült be.

VÁROSI KÖNYVTÁR

az első világháború után bitumenozták le a Kossuth Lajos és Rakoczi utcát,egyik oldalán a betonjárdat is elkészítették.Az 1930 -as években kezdték el a központi vízellátórendszer kiépítését,eloször egy közúttal a tűzoltószertár előtt.Az evangélikus templomot 1938.évben építették,a Batthyány téren.

A század elejétől ^{1945-ig} felszabattulásig a Úsekonic család birtokolta anyinjet.

A 600/1945.H.t.számú rendelkezéssel kapcsolatosan itt is megindult a földreform végrehajtásával kapcsolatban új házhelyek juttatása,és így valóságos új községrészek alakultak ki.Az Újfalú bővült,a sportpályától nyugatra az alábbi utcákkal:Madarász utca,Bonczur Gyula,Szantó Kovács János,Munkácsy Mihály,Székely Bertalan,Liszt Ferenc,Sennelweiss utcákkal.Ezekre az utcákra is vonatkozik,hogy évek során épültek teljesen kialakított utcákká.A Csikgat csatornától nyugatra,a régen Kenderföldnek nevezett területen tűztek ki házhelyeket kifejezetten agrárproletár családok részére,ennek az utcának Zalka Máté nevet adták.

A vasútvonalon túl,a község keleti részén,a II.világháború előtt "haronház"-nak nevezett területen pedig a Budai Nagy Antal utcát alakították ki.a vasarter északi szegélyén ugyancsak tűztek ki házhelyeket,itt is alakult ki lakóházasor.

enying kezdte től fogva Veszprém város gyé községi területé-
hez tartozott. A Minisztérium 1950. március 16-ai hatályos
közserint a Veszprém megyei enyingi járás több községével együtt
Fejér megyéhez csatolta.

enying 1970. évben központi intézkedés következtében nagy-
kiszegési rangra emelkedett. A nagyközségi vezetés intenzív község-
fejlesztési politikája következtében az utóbbi évtizedekben
erős fejlődés indult meg, újabb utcák és utcacsomók alakul-
tak ki. Bizonyos részére jelöltek és tűzték ki területeket, és azo-
kat méltányos ellenérték fejében a lakosság részére felajánlotta.
Igy alakult ki a szabadság téren lévő modern lakótelep. A kastély
körül területet a nép "Cifrakert"-nek nevezte. Ennek nyugati szé-
lén ugyancsak k letkezett egy egyoldalas utca. Az még névtelen.
Beépített. A község a jós utcával párhuzamosan a Deák Ferenc utcá-
ból kiindulva alakult ki a Ságyári újrú utca. A templomkert terü-
letéből főkörívben a Kossuth Lajos utcától kiindulva a "Sárga"
iskoláig terjed a Martayány utca. A 64-es főútkelődési út nyugati
oldala alakult ki a Váci Mihály utca.

A XIX. század elejétől a lakosság száma fokozatosan emelke-
dik. 1829. évben 2117 fő lakosa volt Enyingnek, ez a lélekszám 1960.
évig 6417 főre emelkedett.

A községben a lakoházak száma a következőképp alakult a szá-
zadok folyamán: 1702. évben 60 ház, 1755-ben már 130 ház, 1828-ban
349 ház, 1850-ben 552 ház, -1949. évben pedig már 1132 házban él a
lakosság. /Veszprém megye helytörténeti lexikon 152. l. Enying 6,7./

A szomszédos, az enyingi mai rajonban teljosen összeépült

Balatonszentköt község 1966. év október 1-én önálló községgé alakult
enyinggel egyesült. Balatonszentköt ugyancsak régi település volt
Veszprém megyében. Prod. Boccus néven már 1082-éban szerepel. 1435-
ben a Szentlélek egyházi birtokában volt. Az 1848-as évben egytelkes
nem sok lakott. A tőbök időkben elpusztult, az a XIX. század elején
már kevés virágzó egyháza volt. Szomszédai a Szentlélek egyháza és
más kisebb templomok voltak. /Szeghalmy Gyula: Balatonszentköt
1787. / Az 1848-as szabadságharcban résztvette a balatonszentkötiek
is. Jochann alatt résztvevő Jellasiak seregében. Jochann nemcsak Szent-
köt volt, hanem az enyingi község, ezért a Balatonszentköt község-
nek enyingi, pontat enyingi. az 1848-as évben 400 fő lakosa volt, a
főkörívvel való felépítés a tőbök - főbeosztás. A község-
Balatonszentköt volt a járási székhely, illetékökösege alá tartozott
enying is.

A "Dunai porta út" Bocsokon vezetett keresztül. Míg a donbovári vasútvonal nem épült meg, addig Bocsokon keresztül szállították a gabonát délről Veszprémbe. Bocsokon volt az útutazók pihenőhelye. Innen harmadik ház vendéglőfogadó volt ebben az időben. Az utolsó két beszálló vendéglő az 1950-as években szűnt meg. Templona Arpádcsözi, a 64-es úttól nyugatra lévő donbon áll. A törökök a tetőszerkezt lerombolták, majd a lakosság később új tetőt épített rá. Az ablaknyílások eredetiek. Nyelvényen centiméter vastag fala kőből épült. A templom melletti donbon volt az első település, egészen a török időkig. Szántáskor épületszervezvények és török időkbeli származó sarkantyúk kerültek elő.

A mai település gerince a 64-es főközlekedési út mentén húzódik. A török uralom megszűnése után a mai gerincevonalon indult fejlődésnek a község. Itt épültek lakházak, majd amikor a község járási székhelyé vált, a jelenlegi Fő utca 37. számú épület helyén volt a főszolgabírói hivatal, a járásbírószék pedig a Fő utca 27. számú ház helyén. A második világháború után a 64-es úttal párhuzamosan keletre alakultak ki a Mészáros Álmán és Körtönyi utcák, ezek az úgynevezett "Fagi"-házak. /1945. évi kedvezményes házbizonyjuttatók. / Majd ezután a gyűlés a Virág utca párhuzamosan a 64-es úttal. A Fő utcáról nyugatra nyílik a Kortolja utca, keletre pedig a Kun Álmán, Arany János és Móra Ferenc utcák. Az utóbbi négy utca az 1950-1960-as években alakultak ki.

A már Északonbozsossal egyesült anyagi gerincevonala mintegy nyolc kilométer hosszúságban húzódik a 70-es főútvonal irányában. Anyagi nagyközségben jelenleg 2210 lakott ház van.

Az 1977. évi április elején Mészáros Álmán anyagi nagyközség társközségévé vált. Illetékes közigazgatási hatósága az anyagi nagyközségi közös tanács.

A felszabadulás előtti időben mélyáradás helyén a Fesztetics gróf család tulajdonát képező "Fekete pusztán" volt, egy kisebb-szerű kastéllyal, gazdasági épületekkel és mindössze 9 családdal. A környék telepítés politikája következtében a második világháború utáni történeti földosztás idején Kovács, Mészáros nagyközségek és Dunántúl egyes részeiből települtek ide a lakosok, főként addig "szennéséletet" élő családok. Illetékes hatóságok és szakemberek közbejöttével utcákat alakítottak ki. A házak építéséhez a telepesek kevés kamata kedvezményes kölcsönt kaptak.

Igy keletkeztek a I. és II. típusú családi házak. A telepesek az öslakosság összefogásával kezdtek hozzá községük kialakításához. Gondmódrára épültek házak. Társadalmi munkával példászerű parkot építettek, állami segítséggel itt épült fel a tanácsháza, jelenleg a Tanácsi Kirendeltség épülete. A földművelésszövetkezet vegresboltot és italboltot épített. Ugyancsak a parkban találjuk a párt-helyiséget, könyvtárat és ifjúsági klubot magába foglaló épületet. Orvosi rendelő, iskola, pedagógus szolgálati lakások épültek az évek során. Az 1952. évben a kormány önálló községgé nyilvánította, nevét demokratikus módon választotta a lakosság. Így lett Mátyásdomb. Földrajzi fekvése: Enying központjától délkelet irányban a 64-es úton 6 km. távolságra lévő ponttól északkeleti irányban vezet be a bekötő út Mátyásdombra. Évek hossza során alakult ki a mai Mátyásdomb, jelenleg 273 házzal. Utcái: a Vörös Hadsereg, Dózsa, Pusztai, Szabadság, Kosuth, Zrínyi, Békóczy, Ady, Petőfi utcák.

A szerző köszönetét fejezi ki elsősorban a megyei Földhivatal vezetőjének és szakembereinek nyújtott segítségükért, a rendelkezésre bocsátott térképekért és vázlatokért, valamint a Fojér megyei Levéltárnak a kapott értékes anyagokért. A kutatásban és szerkesztésben résztvett Balázs Sándor honismereti szak-
körtag.

Enying, 1984. év augusztus hó 7. napján

Szerkesztette:

Osizmazia Istvánné

Osizmazia Istvánné
az enyingi nagyközségi könyvtá-
vezetője,
honismereti szakkör-vezető.